

Beatriz Dromant Bellver¹

CONVENI MARC PER A LA PROTECCIÓ DE LES MINORIES NACIONALS

1. CONTEXT HISTÒRIC

El Conveni marc és un tractat multilateral del Consell d'Europa, concebut per a protegir els drets de les persones pertanyents a les minories nacionals, que va entrar en vigor en 1998.

És important recalcar que, al contrari que el Consell Europeu, el Consell d'Europa no és una institució de la Unió Europea. De fet, el Consell d'Europa va ser fundat en 1949 pel Tractat de Londres, i va ser creat amb la finalitat de realitzar una unió més estreta entre els seus membres, per a salvaguardar i promoure els ideals i els principis que constitueixen el seu patrimoni comú, i afavorir el seu progrés econòmic i social. El treball fonamental del Consell d'Europa es basa en tres pilars: Democràcia, Drets Humans i Estat de dret. Al llarg del segle XX, el Consell va estudiar la situació de les minories nacionals en diverses ocasions, però no va ser fins a principis dels anys '90, que el Comitè de Drets Humans de l'Assemblea Parlamentària va plantejar la possibilitat d'actuar. En virtut de les recents actuacions de l'ONU i de la Conferència sobre Seguretat i Cooperació a Europa a principis dels 90, es va plantejar les possibilitats d'actuació del Consell – tant legal com jurídicament- en matèria de protecció de les minories nacionals.

Finalment, en la Cimera de Viena de 1993 els Caps d'Estat i de Govern dels Estats membres del Consell d'Europa van decidir adherir-se a compromisos jurídics en la protecció de minories nacionals. No obstant això, no tots els Estats membres del Consell d'Europa són Estats Parts del Conveni: alguns ho van signar, però no ho van ratificar (Bèlgica, Grècia, Islàndia i Luxemburg); mentre que uns altres ni ho van signar ni ho van

¹ Tècnica Superior de Suport a la Investigació. Universitat de València. Cofinançat per la Unió Europea. Les opinions i punts de vista expressats només comprometen al seu(s) autor(s) i no reflecteixen necessàriament els de la Unió Europea o els de l'Agència Executiva Europea d'Educació i Cultura (EACEA). Ni la Unió Europea ni la EACEA poden ser considerats responsables d'ells.

ratificar (Andorra, França, Mònaco i Turquia). Quan el Conveni marc va entrar en vigor en 1998, aquest es va convertir en el primer instrument legal multilateral vinculant en matèria de protecció de minories nacionals.

2. TITULE II: DRETS, LLIBERTATS I OBLIGACIONS

El Conveni està compost per un preàmbul i cinc títols. El preàmbul està inspirat en l'apartat primer del primer article de la Declaració dels Drets de les Persones Pertanyents a Minories Nacionals o Ètniques, Religioses i Lingüístiques de les Nacions Unides, i reflecteix les preocupacions del Consell d'Europa i dels seus Estats membres. Del títol primer cal ressaltar el dret a l'acte-identificació. És a dir, el dret de persones pertanyents a una minoria a triar ser tractades o no com a tal. És important emfatitzar que qualsevol persona no pot arbitràriament triar ser part d'una minoria nacional, ja que l'opinió de la persona està lligada a criteris objectius pertinents a la identitat d'aquesta. (ART.3.1)

El títol segon recull els drets i llibertats socials, polítiques i culturals de les minories nacionals, així com les obligacions dels Estats Parts. Els drets de les minories nacionals són tant de caràcter general, com per exemple, el dret a la igualtat davant la llei (ART.4.1); com de caràcter específic, com, per exemple, el dret a utilitzar el seu cognom i noms de pila en la llengua minoritària (ART.11.1). També recull llibertats generals com la llibertat d'expressió (ART.7; ART.9) i més específiques com l'ús de la seua llengua minoritària en públic o en privat, ja siga de manera oral o escrita (ART.10). Els Estats Part tenen l'obligació de vetlar perquè aquests drets siguen aplicats, creant polítiques per a promoure la igualtat efectiva de les minories nacionals. A més, el conveni prohibeix l'ús de pràctiques com l'assimilació forçosa de minories nacionals (ART.5); obstaculitzar la creació i utilització de mitjans escrits (*ART.9.3); o l'alteració de les proporcions demogràfiques de les minories nacionals per a restringir els drets i llibertats del conveni (ART.16), també conegut com *gerrymandering*.

Els títols III i IV són relatius a l'aplicació del Conveni marc i els mecanismes de seguiment, respectivament. Finalment, el títol V conté les disposicions finals del conveni.

3. MECANISMES DE SEGUIMENT

Amb la finalitat d'assegurar l'eficàcia de la supervisió de la posada en pràctica del Conveni marc, en el títol IV es preveu la creació del Comité Consultiu, el qual assisteix al Comité de Ministres del Consell d'Europa en el seguiment de les actuacions dels Estats Part. El Cicle de seguiment del Conveni Marc es divideix en 5 fases:

1. Cada cinc anys, cada Estat Part presenta un informe de l'Estat. El Comité Consultiu també recopila informació d'altres fonts, inclosos informes alternatius d'organitzacions de la societat civil.
2. Una delegació del Comité Consultiu realitza una visita al país. Les visites al país inclouen reunions amb funcionaris, parlamentaris, representants de minories, ONG, defensors del poble, institucions nacionals de drets humans, estudiosos, periodistes, etc.
3. El Comité Consultiu adopta una opinió. Una vegada aprovat el primer projecte d'informe, la fase de diàleg confidencial concedeix a l'Estat dos mesos per a presentar observacions objectives i aclariments. L'opinió final és adoptada en la següent reunió plenària.
4. Una vegada l'opinió final és adoptada, les autoritats de l'Estat poden presentar els seus comentaris finals en un termini de 4 mesos. Des del dia en què s'adopta l'opinió, l'Estat pot sol·licitar la seua publicació. A tot tardar, l'opinió es fa pública el dia en què venç el termini de 4 mesos per a la presentació de comentaris.
5. El Comité de Ministres del Consell d'Europa adopta una resolució que conté recomanacions dirigides a l'Estat en qüestió.

4. LA SITUACIÓ ACTUAL A ESPANYA

De moment, Espanya només reconeix com a minoria nacional a ciutadans espanyols pertanyents a la comunitat gitana. Encara que el Comité Consultiu va qualificar de satisfactòria l'aplicació del Conveni a Espanya en 2020, en les recomanacions per a l'acció immediata contingudes en l'últim informe (2020), el Comité Consultiu urgeix a les autoritats espanyoles:

1. Estendre l'aplicació del Conveni per a incloure a les persones que no siguen ciutadans espanyols; assegurar un millor accés i millorar el coneixement sobre la

legislació actual i els recursos legals existents que afecten especialment el poble gitano; així com incrementar els fons per a l'assistència legal.

2. Reforçar els recursos humans i financers de l'oficina del Defensor del Poble.
3. Incloure el terme 'anti-gitanisme' explícitament en l'article 22.4 del Codi Penal espanyol.
4. Intensificar l'educació intercultural i introduir la història i cultura del poble gitano en els llibres de text, materials docents i currículums educatius.
5. Millorar els programes per a reduir l'absentisme i abandó escolar dels xiquets gitanos.

VNIVERSITAT
DE VALÈNCIA

Organització educativa,
científica i cultural
de Naciones Unidas

Càtedra UNESCO
d'Estudis sobre el Desenvolupament,
Universitat de València

Cofinanciado por
la Unión Europea

Jean Monnet Module
ENVEU

Project No. 101085459